

УДК 821.161.2.08

ЕМОЦІЙНО ЗАБАРВЛЕНА ЛЕКСИКА В РОМАНІ МАРТИНА ЯКУБА «МЕРТВІ МОДЕЛІ»

Храмова Є. Р.¹, студ., Степаненко О. К.², канд. філ. наук, доц.
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій
¹ 23143arc.khramova@365.pdaba.edu.ua, ² stepanenko.olena@pdaba.edu.ua

Постановка проблеми. У сучасній художній літературі все більшої ваги набуває мова як інструмент створення емоційного простору твору. Особливо це актуально для постмодерністської прози, яка часто апелює до емоцій, переживань, соціального досвіду читача через нестандартну, експресивну лексику. В такому контексті дослідження емоційно забарвленої лексики відкриває нові перспективи для аналізу як мовних засобів, так і художньої структури тексту [4, с. 18].

Роман Мартина Якуба «Мертві моделі» є прикладом сучасної урбаністичної прози, у якій поєднуються стилістичне розмаїття, емоційне насичення та соціальна критика. Мова персонажів у творі наближена до живого усного мовлення – вона містить значну кількість емоційно забарвлених слів і зворотів, що відображають внутрішній стан героїв, соціальні конфлікти, психологічну напругу [3, с. 54]. Однак, попри зростаючу актуальність теми, лексичні особливості подібних текстів лишаються малодослідженими, особливо в контексті україномовної літературної критики.

Мета дослідження. Метою дослідження є визначення особливостей використання емоційно забарвленої лексики у романі «Мертві моделі» Мартина Якуба, її функціональне навантаження, стилістичне призначення та роль у розкритті психологічного портрета персонажів. Аналіз спрямований на класифікацію лексем за типами емоційного забарвлення (позитивне, негативне, амбівалентне), виявлення лексичних засобів і синтаксичних конструкцій, які підсилюють емоційність тексту [1, с. 137]. Також досліджується роль емоційної лексики у формуванні загальної атмосфери твору.

Результати дослідження. У романі спостерігається домінування негативно забарвленої лексики, що відповідає загальному емоційному фону твору. Герої переживають емоційне виснаження, соціальну нестабільність, розчарування, що передається через мовлення персонажів: «На іншій – із двома хвостиками на голові, як у школярки, тримає в руках *паскудну* маленьку *шавку*» [6, с. 1]; «Як *дурепа*, вона простояла в «Будда барі» вісім годин ...» [6, с. 1]; «Хотілося *послати під три чорти* і її, і клієнта...» [6, с. 1]; «Наті так кортіло вирватися з цієї *довбаної маршрутки*, з *клятої Троєщини*, зі *злиднів* ...» [6, с. 2]; «Проте встати було не варіантом, ще хтось *облапає* у штовханині...» [6, с. 2]. Ці вислови створюють ефект занурення у внутрішній світ персонажів, які прагнуть вирватися з маргіналізованого оточення.

У тексті наявна велика кількість амбівалентних лексем: «Ось вона в чорній сукні ... тримає келих мартіні й усміхається як *коняка*» [6, с. 1]; «Ах ти ж *довбаний козел*» [6, с. 38]. Контекстуально амбівалентна лексика, іронія, контраст між реальністю та показовістю образу демонструють іронічне ставлення автора до масової культури, показаної через інстаграм-образи персонажів. Іронія, гіпербола та сарказм використовуються як ключові стилістичні прийоми, що забезпечують глибину емоційного впливу на читача.

Автор вдається до гіперболізованих ситуацій, у яких поєднано комізм, незручність і фрустрацію персонажів. Наприклад: «Маршрутку струснуло, чолов'яга не втримався

на ногах й *гепнувся* прямо на Натині голі коліна» [6, с. 3]; «Фух, і сьогодні *пронесло*, – подумала Ната» [6, с. 6]. Ці фрази демонструють типову для постмодернізму іронічну інтерпретацію буденних подій, де навіть звичайна сцена в маршрутці наповнюється комічно-гротескним змістом. Завдяки цьому читач одночасно співпереживає персонажу й усвідомлює абсурдність навколишньої дійсності.

Позитивно забарвлена лексика у тексті має компенсаторну функцію, надаючи героям психологічну підтримку в уявному просторі. Наприклад, у сцені спілкування з матір'ю звучить фраза «Дякую тобі, *матусю*... Люблю тебе» [6, с. 4]. Такі моменти контрастують із загальною тональністю тексту, підкреслюючи напругу між реальністю та уявленням про бажане життя. Така лексика тимчасово виводить героїв із негативного емоційного стану, підкреслюючи глибину їхніх внутрішніх переживань.

Таким чином, емоційно забарвлена лексика в романі виконує не лише естетичну, а й концептуальну функцію, формуючи образи, підкреслюючи соціальні контрасти й емоційний стан персонажів, а також допомагає автору реалізувати критичний погляд на сучасне суспільство.

Висновки. У ході дослідження було встановлено, що емоційно забарвлена лексика є одним із ключових елементів стилістичної організації роману Мартин Якуба «Мертві моделі». Її функції виходять за межі простого опису емоційних станів персонажів – вона формує атмосферу тексту, створює соціальні та психологічні контрасти, увиразнює внутрішній конфлікт особистості в урбаністичному середовищі [5, с. 83].

Аналіз показав, що автор активно використовує лексеми з негативним емоційним забарвленням, іронію, жаргонізми, побутову лексику, які не лише моделюють реалії сучасного мегаполіса, але й розкривають дегуманізовану природу суспільства споживання. Водночас позитивні елементи мовлення у творі мають фрагментарний і компенсаторний характер, надаючи глибини образам і відтіняючи емоційну порожнечу, яку переживають герої [1, с. 4].

Особливу увагу варто звернути на використання контекстуально амбівалентної лексики та гіперболізованих ситуацій, які демонструють постмодерністський характер твору. Саме через такі засоби досягається подвійний емоційний ефект – співпереживання й іронічного дистанціювання [4, с. 231].

Таким чином, емоційно забарвлена лексика в романі виступає як багатофункціональний інструмент, що забезпечує естетичну, психологічну та соціальну глибину художнього тексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біляєва О. М. Мова і емоції : функціонально-комунікативні аспекти. Київ : Інститут мовознавства НАН України, 2021. 244 с.
2. Городенська К. Г. Стилістика української мови: системно-функціональний підхід: навч. посіб. Київ : Академперіодика, 2021. 328 с.
3. Даниленко В. М. Сучасна українська стилістика : Емоційність і виразність у тексті. Львів : ПАІС, 2021. 176 с.
4. Мазур Л. С. Емоційна виразність художнього тексту: монографія. Харків : Ранок, 2020. 272 с.
5. Пархоменко А. В. Лінгвістика емоцій : теорія і практика. Харків : Віват, 2020. 312 с.
6. Якуб М. *Мертві моделі*. Київ : Вид-во «Смолоскип», 2019. 296 с. URL: <https://martynyakub.com/product/mertvi-modeli/> (дата звернення: 07.04.2025)